

existence of positive and negative aspects of the proposed methodical technique.

Key words: professional training, future teachers, teenagers, social health, methodical technique of education, upbringing, anticipate events.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 373.2.011.3-051

С. О. Бадер, Я. О. Милокост

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ПРАКТИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ДНЗ

Реформування системи дошкільної освіти та трансформаційні процеси, що поступово відбуваються у цій галузі, неодмінно позначаються на вимогах до підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (ДНЗ). Нормативно-правові документи, зокрема Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (2012 р.) наголошують на принциповій важливості успішної соціалізації дошкільника, його входження у широкий соціум. Саме тому, майбутній вихователь повинен мати чітке уявлення про особливості процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку, володіти навичками практичного упровадження педагогічно виваженої соціалізації в умовах ДНЗ.

Однак, широка практика свідчить, що вихователі різних типів ДНЗ, у тому числі випускники вишів спеціальності «Дошкільна освіта» не завжди готові до запровадження планомірної соціалізації дошкільників, відчують брак необхідних знань, умінь та навичок для її здійснення.

Отже, постає проблема підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ, про що свідчать наявні у суспільстві суперечності між: вимогами суспільства до соціального розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства та реальним рівнем соціалізованості дітей дошкільного віку; вимогами нормативно-правових документів, що визначають необхідність створення належних умов для ефективного протікання процесу соціалізації дітей дошкільного віку та рівнем підготовки вихователів до цього процесу; нагальною потребою в ефективній соціалізації дошкільників та неготовністю педагогів до її цілеспрямованого впровадження.

Дослідження різних аспектів проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх вихователів широко представлено у роботах

Л. Артемової, Г. Беленької, В. Бенери, І. Беха, Н. Гавриш, Н. Ємельянової, Л. Завгородньої, Ю. Косенко, О. Кучерявого, І. Луценко, Н. Лисенко, М. Машовець, О. Панько, І. Парасюк, Г. Підкурганної, Т. Слободянюк та ін.

З іншого боку, проблема підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку, що представлена розвідками Ю. Косенко, І. Рогальської-Яблонської, Н. Сайко, потребує більш ґрунтовного дослідження. Особливої гостроти набуває проблема успішної соціалізації дітей старшого дошкільного віку, що пов'язано з вимогами Базового компонента дошкільної освіти та Державним стандартом початкової освіти в Україні.

Отже, метою статті виступає обґрунтування критеріїв та показників практичної готовності майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку та характеристика рівнів такої готовності.

Очевидно, що перш, ніж готувати майбутніх вихователів до соціалізації дітей старшого дошкільного віку, необхідно з'ясувати їх вихідний рівень практичної готовності до такого виду діяльності, визначити критерії, показники та рівні такої готовності.

Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дозволив нам дійти висновку, що більшість учених (Г. Беленька, Ю. Косенко, І. Рогальська-Яблонська, Н. Сайко) у структурі професійної готовності майбутнього вихователя виокремлюють такі провідні компоненти: мотиваційний (бажання працювати з дітьми, самовдосконалюватись), когнітивний (професійні знання та уявлення), діяльнісний (професійні уміння та навички) [1; 2; 3; 4]. Тобто професійна готовність майбутнього фахівця дошкільної галузі являє собою тріаду, до складу якої входять знання (психологічні, загально дидактичні, спеціальні фахові), на цій основі формуються навички, що виступають передумовою формування професійних здібностей.

Беручи за основу таке розуміння готовності, ми вважаємо, що практичну готовність майбутнього вихователя до соціалізації дітей дошкільного віку також можна представити як сукупність знань (щодо сутності соціалізації на етапі дошкільня, її особливостей), умінь та навичок (щодо ефективного використання форм та методів роботи з дітьми, націлених на їхню успішну соціалізацію). Не менш важливим є мотиваційна складова та прагнення майбутнього вихователя до самовдосконалення. Отже, нами було визначено такі критерії практичної готовності майбутніх вихователів до соціалізації старших дошкільників: **когнітивний; операційно-діяльнісний, особистісний**. Зупинимось на кожному з них більш детально.

Відокремлення **когнітивного** критерію зумовлено об'єднанням сукупності знань педагога про суть і специфіку організації соціального розвитку дошкільників, а також сформованість уявлень про форми, методи, засоби соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Цей критерій є результатом пізнавальної діяльності. Його характеризують

обсяг знань (ширина, глибина, системність) та стиль мислення студента щодо процесу соціалізації дошкільника. Когнітивний критерій включає такі показники:

- *знання про процес соціалізації особистості.* Мова йдеться про соціалізаційний процес особистості в цілому, а саме: підходи до визначення поняття «соціалізація», фактори соціалізації, її види, механізми, засоби, етапи тощо. Важливим є розумінням студентом принципової ролі суб'єкт-суб'єктного підходу до визначення соціалізації, а, отже, і усвідомлення людини як творця власної долі, активного діяча у процесі власного життя [5];

- *знання про психолого-педагогічні особливості соціалізації старших дошкільників.* Дошкільний вік – найбільш сенситивний етап у процесі соціалізації особистості [6, с. 197 – 198] та має певні особливості в когнітивній, емоційно-вольовій, комунікативній, діяльній та особистісній сферах. Очевидно, що майбутній фахівець має володіти знаннями про весь спектр особливостей соціалізації старшого дошкільника;

- *сформовані уявлення про форми, методи, засоби соціалізації дітей старшого дошкільного віку.*

Операційно-діяльній критерій передбачає вміння майбутніх фахівців застосовувати свої знання на практиці, а також включає сукупність показників, що детермінують процес професійного самовизначення та ефективної взаємодії в системі «людина – людина»: рівень сформованості комунікативних та організаційних здібностей, характер особистісної спрямованості, ступінь виразності емпатії як основи компетентності у спілкуванні. Отже, операційно-діяльній критерій визначає рівень володіння професійною майстерністю щодо соціалізації старшого дошкільника та має такі показники:

- *наявність умінь планувати діяльність* щодо процесу соціалізації дошкільників в умовах ДНЗ. Виокремлення такого показника зумовлено необхідністю планомірної, систематичної роботи щодо соціалізації старших дошкільників, адже практика свідчить про хаотичний характер такої діяльності. Здебільшого, соціалізаційна мета розчиняється в заняттях різного типу, є ніби-то побічною;

- *сформованість умінь застосовувати ефективні форми та методи роботи* щодо успішної соціалізації дошкільників на практиці. Діяльність вихователя щодо успішної соціалізації дошкільника має враховувати специфіку віку дитини, індивідуальні особливості розвитку вихованця, умови в яких він відбувається тощо. Отже, важливою складовою практичної готовності вихователя є вибір доцільних форм та методів роботи у процесі соціалізації дошкільників з урахуванням оточуючих умов;

- *наявність умінь співпрацювати з батьками* з метою успішної соціалізації дітей дошкільного віку. Очевидно, що процес соціалізації дитини відбувається постійно та не обмежується дошкільним навчальним

зкладом. Важливо, щоб у родині батьки продовжували з дітьми роботу щодо засвоєння правил співжиття, допомагали набути навичок ефективного спілкування тощо. Вихователь, у даному випадку, має виступати консультантом та помічником, отже володіти необхідними вміннями.

Особистісний критерій передбачає урахування особистісної позиції педагога в процесі соціалізації дошкільника, його здатності усвідомлювати його необхідність та значущість, рефлексувати з приводу застосування тих чи інших форм та методів роботи, бачення своєї місії в означеному процесі. На нашу думку, слушною є позиція Н. Гавриш, О. Сущенко: «розвиток особистісної сфери має стати стрижньовим компонентом в моделі майбутнього педагога-професіонала» [7, с. 44 – 49].

До показників особистісного критерію ми віднесли такі:

- *усвідомлення майбутніми фахівцями власної ролі* у процесі соціалізації дітей дошкільного віку. Виокремлення такого показника зумовлено принциповою значущістю позиції самого вихователя у процесі соціалізації дошкільника, визнання (невизнання) дитини суб'єктом власного розвитку, прийняття (неприйняття) особистісної позиції дитини тощо.

- *прагнення до самовдосконалення*, як показник особистісного критерію зумовлений необхідністю з боку вихователя постійно поповнювати свої знання, підвищувати рівень професійної компетентності, у тому числі, з питань соціалізації.

На основі зазначених критеріїв та охарактеризованих показників нами були визначені три рівні готовності майбутніх вихователів до соціалізації дітей старшого дошкільного віку, які виховуються в умовах дошкільних навчальних закладів, а саме: високий, середній, низький.

Для *високого* рівня характерними є такі прояви з боку студентів: володіння міцними знаннями про сутність процесу соціалізації особистості, його структуру, підходи до визначення означеного поняття, засоби, фактори, стадії та механізми соціалізації людини; володіння знаннями про особливості соціалізації дітей дошкільного віку взагалі та старшого дошкільного віку зокрема; сформованістю чітких уявлень про спектр форм, методів, засобів соціалізації старших дошкільників. На високому рівні студент не лише володіє певними знаннями, а й уміє застосовувати їх на практиці, тобто вміє планувати професійну діяльність для впровадження педагогічно виваженої соціалізації, уміє добирати та реалізовувати форми та методи, що найбільш сприяють успішній соціалізації дошкільників, вміє співпрацювати з батьками у ракурсі виокремлено проблеми. Також для високого рівня є властивим усвідомлення з боку майбутнього вихователя власної ролі в процесі соціалізації дітей та прагнення й здатність до самовдосконалення.

На *середньому* рівні практичної готовності майбутніх фахівців дошкільної галузі до соціалізації старших дошкільників студенти у більшій мірі володіли знаннями і про процес соціалізації особистості взагалі й особливості соціалізації дошкільника зокрема, натомість їх

знання були дещо поверховими, інколи фрагментарними; у студентів були сформовані уявлення про форми та методи роботи з дітьми щодо їх успішної соціалізації, проте не завжди вони розуміли шляхи їхньої реалізації, мали утруднення з процесом планування такої діяльності, розуміли необхідність співпраці з батьками; присутнім було усвідомлення значущої ролі вихователі у процесі соціалізації дошкільника, натомість прагнення до самовдосконалення не мало яскраво забарвленого характеру.

Низький рівень характеризувався відсутністю первинних знань щодо процесу соціалізації, особливо про специфіку процесу соціалізації дітей дошкільного віку у різні періоди дошкілья. Студенти не могли пригадати форми та методи роботи з дітьми щодо їх успішної соціалізації, називаючи лише найбільш очевидні (як-то заняття, гра). Відповідно не могли реалізувати їх на практиці, мали утруднення щодо планування роботи з метою ефективною соціалізації дошкільників, розуміли необхідність залучення батьків до означеного процесу, проте не могли визначити практично жодної форми співпраці. Не усвідомлювали власної ролі у процесі соціалізації дітей старшого дошкільного віку, зазначаючи що первинні агенти соціалізації – батьки й родина дитини; мали слабку мотивацію до самовдосконалення та прагнення до нього виявилось слабким.

Отже, для визначення практичної готовності майбутніх вихователів до соціалізації дітей старшого дошкільного віку нами було визначено критерії (когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), показники та рівні (високий, середній, низький) такої готовності. Визначивши критерії, показники та рівні практичної готовності майбутніх вихователів до соціалізації дітей старшого дошкільного віку маємо можливість здійснити первинне обстеження студентів спеціальності «Дошкільна освіта» з метою виявлення вихідного рівня їхньої готовності до успішної соціалізації дітей старшого дошкільного віку, у чому вбачаємо перспективи нашого подальшого дослідження.

Список використаної літератури

- 1. Беленька Г. В.** Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
- 2. Косенко Ю.** Педагогіка життєтворчості у професійній підготовці майбутніх вихователів / Ю. Косенко // Дошкільна освіта: Науково-практичний журнал – №2. – 2007. – Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/2007/index2007.php>.
- 3. Рогальська І. П.** Підготовка педагогічних кадрів до здійснення соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості у дошкільному дитинстві / І. П. Рогальська // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – Вип. 157. – 2009. – С. 138 – 142.
- 4. Сайко Н. О.** Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Н. О. Сайко. – К., 2004. – 259 с.

5. Мудрик А. В. Социализация человека : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / А. В. Мудрик. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Издат. центр «Академия», 2006. – 304 с. **6. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш та ін. ; наук. ред. А. М. Богуш; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-Матер, 2006. – 368 с.** **7. Гавриш Н. В.** Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти / Н. В. Гавриш, О. Н. Сущенко // Збірник наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – №3. – Бердянськ : БДПУ, 2007. – С. 44 – 49.

Бадер С. О., Милокост Я. О. Критерії показники та рівні практичної готовності майбутніх вихователів до соціалізації старших дошкільників в умовах ДНЗ

Стаття присвячена актуальній проблемі щодо підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі до соціалізації дітей дошкільного віку в умовах дошкільних навчальних закладів. Визначено та охарактеризовано критерії практичної готовності майбутніх фахівців до соціалізації старших дошкільників, зокрема: когнітивний; операційно-діяльнісний, особистісний; подана характеристика показників кожного з визначених критеріїв. На основі критеріїв та показників практичної готовності майбутніх вихователів автор визначає та надає розгорнуту характеристику рівнів такої готовності, а саме: низький, середній, високий рівні.

Ключові слова: соціалізація, процес соціалізації старших дошкільників, майбутні вихователі, практична готовність майбутніх вихователів до соціалізації дошкільників, дошкільний навчальний заклад.

Бадер С. А., Милокост Я. О. Критерии, показатели и уровни практической готовности будущих воспитателей к социализации старших дошкольников в условиях ДОУ

Статья посвящена актуальной проблеме подготовки будущих специалистов дошкольного образования к социализации детей дошкольного возраста в условиях дошкольных образовательных учреждений. Определены и охарактеризованы критерии практической готовности будущих специалистов к социализации старших дошкольников, в частности: когнитивный; операционально-деятельностный, личностный; представлена характеристика показателей каждого из определенных критериев. На основе выделенных критериев и показателей практической готовности будущих воспитателей автор определяет и подает развернутую характеристику уровней такой готовности, а именно: низкий, средний и высокий.

Ключевые слова: социализация, процесс социализации старших дошкольников, будущие воспитатели, практическая готовность будущих воспитателей к социализации старших дошкольников, дошкольное образовательное учреждение.

Bader S. A., Milokost Y. O. The Criteria, Indicators and levels of Practical Readiness of the Future Teachers to Socialize Preschool Age Children in Terms of Preschool Educational Institutions

Article is devoted to the problem of training future specialists of preschool education to the socialization of preschool children in terms of preschool educational institutions. The criteria of practical readiness of future professionals to socialize older preschoolers (including cognitive, operationally and activity, personal) with the characteristics of each of the indicators defined criteria are identified and characterized. Allocated on the basis of criteria and indicators for future educators practical readiness author defines and provides detailed characterization of such readiness levels, namely low, medium and high.

Key words: socialization, the socialization process of the senior preschool children, future teachers, future teachers practical willingness to socialize preschool age children, preschool educational institution.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 378.014.62

В. О. Зінченко

**ПОПЕРЕДНІЙ МОНІТОРИНГУ
ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ:
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Якість підготовки фахівця сьогодні визнано пріоритетним завданням модернізації системи вищої освіти. Забезпечення цієї якості пов'язується, насамперед, із можливістю вищого навчального закладу ефективно управляти навчальним процесом, завдяки чому будуть ураховані всі вимоги суспільства, ринку праці, роботодавців та особистості задля можливості здійснення останньою продуктивної суспільно значущої професійної діяльності.

Проблема управління якістю вищою освітою хоча вирішується науковцями порівняно недавно, вже має значне теоретико-методологічне та методичне підґрунтя. Проте пошуки вітчизняних науковців (Л. Білий, П. Вишневський, О. Волков, В. Гапон, В. Гуменник, С. Жарая, В. Олійник, В. Стельмашенко, Є. Хриков, Г. Цехмістрова та ін.) здійснюються переважно у напрямі розв'язання проблем управління якістю вищого навчального закладу загалом. З одного боку, такий підхід зрозумілий, оскільки сам навчальний процес знаходиться під впливом багатьох чинників, що є проявом якості різних видів діяльності ВНЗ. З іншого, – саме функціонування системи управління якістю навчального